

Praca z tekstem nieliterackim na maturze

Dorota Jaśkowska LSCDN

Podstawa programowa/wymagania egzaminacyjne:

Zdający:

- 1.5) wyróżnia argumenty, kluczowe pojęcia i twierdzenia w tekście argumentacyjnym, dokonuje jego logicznego streszczenia.
- 1.7) wykonuje różne działania na tekście cudzym ([...] streszcza [...]).

Poziom zdawalności:

2020 - 27%

2019 – 20%

2018 - 34%

2017 - 36%

2016 – 33%

2015 – 65%

Streszczenie

Ze streszczenia musi wynikać

- Jaki jest **temat** tekstu

-**Co na ten temat** powiedziano w tekście

-Jakie są **wnioski** autora

Streszczenie musi być **UOGÓLNIENIEM**

treści, musi być **logiczne i spójne**

Musi mieścić się w liczbie od **40** do **60** słów

1 zdanie: Tematem tekstu są rozważania o

.....

Kolejne zdania: Uogólniające uzasadnienie treści tekstu

Ostatnie zdanie: Stwierdzenie, do jakiej konkluzji doszedł autor tekstu

W streszczeniu nie można

-cytować!

-podawać konkretnych przykładów (należy je uogólnić)!

-wypowiadać się osobiście (w 1 os.lp. albo lmn.)

-Używać zwrotów: w pierwszym akapicie tekstu, w drugim akapicie, w ostatnim akapicie → bo to jest linearny skrót treści!

-Używać zwrotów: na początku, następnie, na końcu → bo to jest linearny skrót treści!

DOBRE STRESZCZENIE

ProPropozycja pracy warsztatowej z uczniem:

Ryszard Koziołek Szkopuł i koniektura³

Powieść historyczna jest dzieckiem „wieku historii”, czyli wieku XIX. On rodzi nie tylko wielkich historyków [...], ale także prawdziwych władców historycznej wyobraźni, jakimi byli Walter Scott⁴ [...] oraz Aleksander Dumas⁵ [...]. Scott był mistrzem przedstawienia kolorytu lokalnego, szczegółowej rekonstrukcji obrazu epoki. Dumas to fabuła przygodowa na tle historii sekretnej (romanse, wojna, szpiegdy). [...]

Za sprawą rewolucji francuskiej i wojen napoleońskich historia weszła do domów setek tysięcy Europejczyków, którzy doświadczyli zerwania z ciągłością istnienia swoich przodków. Życie, które wiedli dotąd, stało się historią, czyli przeszło we władanie pamięci i dokumentu, ale nie było już powtarzane przez kolejne pokolenia. W Polsce było to zwłaszcza doświadczenie wszechogarniające za sprawą rozbiorów i utraty państwa. Wielkie wydarzenia fascynowały, ale zarazem gwałtownie ujawniały nietrwałość świata i rodziły reakcję obronną – zwrot ku przeszłości, i to od razu dwiema różnymi drogami, historii i powieści historycznej. Ta ostatnia wcale nie chce tylko służyć historii, ale rzuca jej wyzwanie.

Zwrócił na to uwagę Arystoteles⁶, kiedy pisał w Poetyce o wyższości poezji nad historią. Poezja jest bardziej „filozoficzna”, bo zajmuje się tym, co możliwe i ogólne, w przeciwieństwie do historii, która zmierza do opisu tego, co rzeczywiste i jednostkowe. Proza historyczna, odpowiednik poezji u Arystotelesa, nie różni się zatem od historii tym, że jest lepiej napisana, tylko tym, że gdzie historii brakuje informacji, fikcja domyśla się ich lub po prostu je zmyśla. Kluczowa różnica wynika stąd, że powieść nie mówi o przeszłości, że była, ale że „jest”. [...]

Historia mówi nam, że jesteśmy jej skutkiem. To paraliżująca świadomość, aplikowana nam boleśnie zwłaszcza przez romantyzm, a potem przez jego spadkobierców (Wyspiańskiego, Żeromskiego) [...]. Nie da się żyć, mając nieustannie takie brzemień historii na barkach. Na szczęście zdjął je nam na chwilę Sienkiewicz. „Cud Trylogii” wynika rzecz jasna przede wszystkim z jej nieprawdopodobnej sztuki opowiadania, ale równie istotne są inne terapeutyczne skutki jej lektury.

Sienkiewicz nie kwestionował, że przeszłość określa kształt aktualnej rzeczywistości, ale chytrze pytał: która z twoich przeszłości ma większe znaczenie dla twojej przyszłości?

I odpowiadał olśniewającym cyklem powieściowym o XVII-wiecznej Polsce.

Przeniesienie akcji w wiek XVII uwalniało ówczesnych czytelników dzieła Sienkiewicza od nieodwracalnego determinizmu historii bieżącej, a także od odpowiedzialności za nią. Lektura Trylogii dawała szansę na wymianę doświadczenia historycznego. Miejsce świeżej wciąż pamięci o kresie państwa i klęsce trzech powstań zastępują obrazy klęski przezwyciężonej, która także jest własnością czytelnika. [...] Sienkiewicz umiał tak przepisać historię, aby krzepiła jako obietnica nawrotu koniunktury. Jeśli przeszłość jest aktywna i odwracalna, jak chcieli romantycy, to lepiej niech się odnowi w wariacie sarmackim – pewnym siebie, suwerennym politycznie. Sienkiewicz używa literatury, aby zaaplikować czytelnikowi upojną używkę i rozkołysać fantazję skarłowaciałe przez życie w niewoli. Odbiorca poddany magii jego narracji odkrywał w sobie spadkobiercę triumfu lub sensownych ofiar Wołodyjowskiego, Kmicica i Skrzetuskiego⁷.

Na podstawie: Ryszard Koziołek, Dobrze się myśli literaturą, Wołowiec 2016.

Konto Microsoft

Temat tekstu – powieść historyczna i historia – relacje, zależności między nimi

Konto Microsoft

Sopot – dwa rodzaje powieści historycznej, prekursorzy

Konto Microsoft

Sopot – co na ten temat napisano?

Koncepcja Arystotelesa, różnice pomiędzy poezją i historią, cechy powieści historycznej

Konto Microsoft

Sopot: Rola Sienkiewicza i wprowadzone przez niego zmiany – pokrzepienie, nadzieja, pokazanie że determinizm można odwrócić

Redagowanie streszczenia wg zasad:

~~Ryszard Koziółek w swoim tekście zatytułowanym „Szkopuł i koniektura” porusza~~
tematy historii i powieści historycznych oraz ich związków i zależności [pomiędzy nimi].
~~Autorem~~ wychodzi od rozróżnienia historii i fikcji literackiej. Powołując się na
Arystotelesa, dochodzi do wniosku, że ~~są one swoim dopełnieniem~~ [dopełniają się].
Mówi o determinizmie historii i możliwości jego przewyciężania przez powieść.
Stwierdza także, że literatura może nie tylko zapamiętać historię danej epoki, ale i
dawać ludziom pocieszenie w trudnych chwilach, czego dowodem jest twórczość
~~Henryka Sienkiewicza.~~ (74 słowa - 60 słów)

1. Za długie – skrócić
2. Zbyt szczegółowe - uogólnić
3. Zwrócić uwagę na spójność, logikę i uporządkowanie wywodu.
4. Składnia argumentacyjna, a nie narracyjna.

Przeczytaj tekst Ryszarda Koziołka: „Szkopuł i koniektura”, a następnie zapoznaj się z zamieszczonymi streszczeniami tego tekstu. Przypomnij sobie zasady dobrego streszczenia. Wskaż, jakie błędy popełnili piszący poniższe streszczenia. Uzasadnij swoje zdanie, poprzez przywołanie cech dobrze skonstruowanego streszczenia.

Pisanie powieści historycznych jest wynikiem wydarzeń mających miejsce w historii, lecz autorzy takich powieści często ubarwiają swoje dzieła, dlatego nazwani są władcami historycznej wyobraźni. W powieściach często były używane sformułowania mówiące, że jesteśmy skutkiem wydarzeń historycznych, lecz Sienkiewicz w swojej „Trylogii” przez charakter pisania dawał pokrzepienie czytelnikom, aby mimo klęsk potrafili dbać o to, co mają.

W swoim tekście Ryszard Koziółka pisze o historii i prozie historycznej oraz ich rozwoju na przestrzeni lat. W pierwszym i drugim akapicie przywołuje pierwszych pisarzy historycznych oraz tłumaczy genezę obu utworów oraz dlaczego się pojawiły. Dalej przytacza Arystotelesa, gdzie podaje ich podstawowe różnice. W ostatnich akapitach opisuje twórczość Sienkiewicza oraz sposób, w jaki udało mu się oba nurty połączyć.

W podanym tekście ukazany jest wątek historyczny, który z biegiem czasu z poezji przez lata przekształca się w powieść. Zaczynając od Arystotelesa po powieści Waltera Scotta i Aleksandra Dumasa, kończąc na Henryku Sienkiewiczu. W tekście omawiane są zależności historii w literaturze.

Słowa klucze

Zdający:

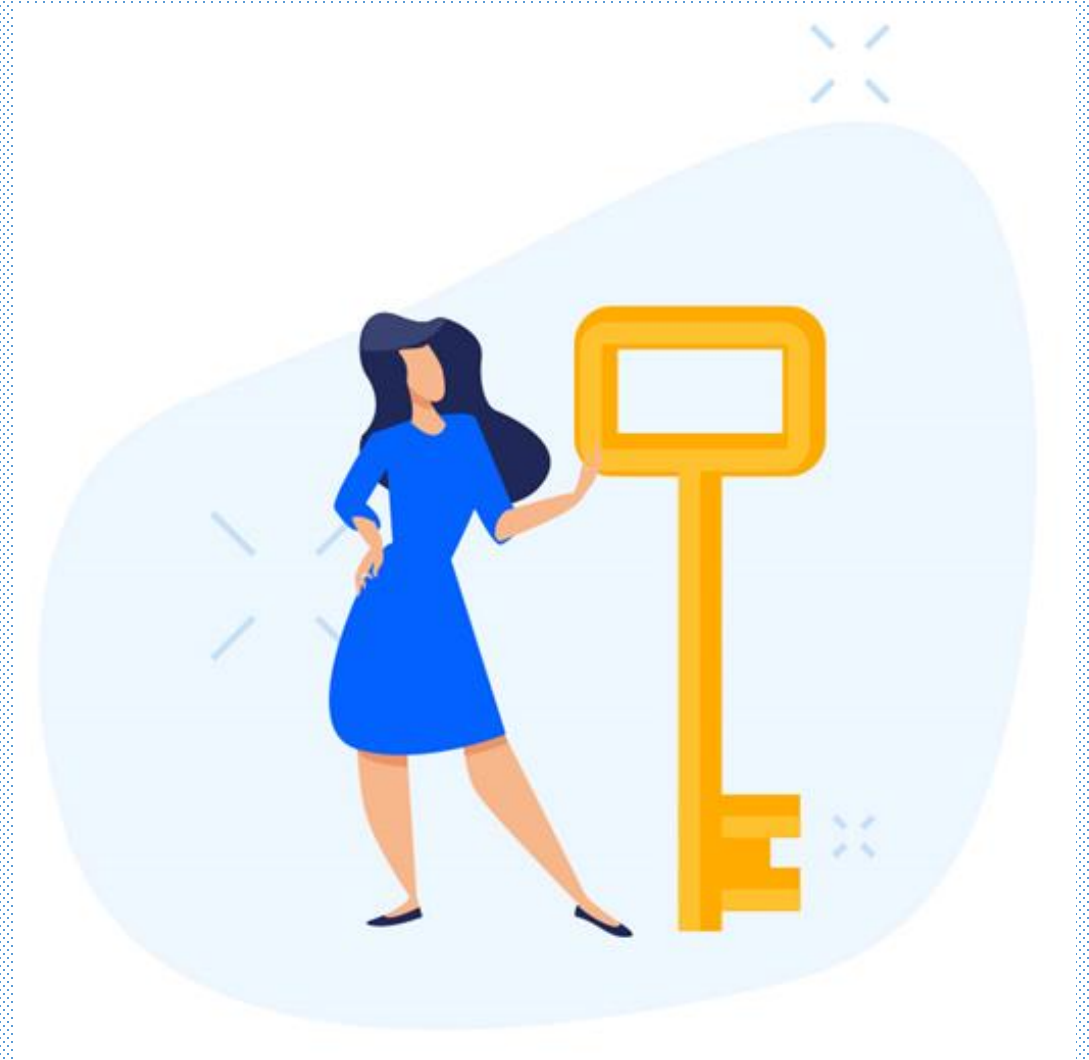
1.2) [...] odczytuje zawarte w odbieranych tekstach informacje zarówno jawne, jak i ukryte.

1.1) odczytuje sens całego tekstu (a w nim znaczenia wyrazów, związków frazeologicznych [...]) oraz wydzielonych przez siebie fragmentów; potrafi objaśnić ich sens [...] na tle całości

1.5) wyróżnia kluczowe pojęcia i twierdzenia w tekście argumentacyjnym.

Słowa klucze

Słowa kluczowe to powtarzające się w tekście wyrazy niezbędne dla właściwego odczytania i zrozumienia wymowy tekstu. Słowa te najpełniej charakteryzują intencje autora i problematykę wypowiedzi.

Propozycje zadań sprawdzających umiejętność wyboru i uzasadnienia wyboru słów kluczowych:

Kwiryna Handke Co to jest język familijny

1. Podaj dwa słowa klucze istotne dla odczytania sensu całego tekstu Kwiryna Handke „Co to jest język familijny” i wyjaśnij, jaka jest zależność między nimi.
2. Z każdym z wybranych słów kluczowych ułóż zdanie, którego sens będzie zgodny z wymową tekstu.
3. Ułóż ze słowami kluczowymi dwa zdania w taki sposób, by nie straciły swojego pierwotnego znaczenia.
4. Wskaż trzy słowa kluczowe w tekście i opisz, na czym polega pomiędzy nimi związek/ jaka jest relacja między nimi.
5. Udowodnij tezę, że wyrazysą słowami kluczowymi w tekście..... i uzasadnij odpowiedź.

Kwiryna Handke Co to jest język familijny

[...] Najbardziej podstawowym symbolem i synonimem miejsca jest dom (w sensie dosłownym i przenośnym), przeciwstawiany przestrzeni.

Zajmowanie przez człowieka miejsca, a więc wydzielenie fragmentu przestrzeni, łączy się z budowaniem domu i otaczaniem granicami (rzeczywistymi lub symbolicznymi) przynależnej przestrzeni. Długotrwała interwencja grupy ludzi związanych określonym miejscem wpływa na powstawanie różnorodnych więzi, takich jak: sposoby zachowań, zwyczaje, obyczaje, tradycja, patriotyzm, również język.

Tak więc podstawowym elementem kreującym miejsce jest wyraz dom oraz związany z nim bogaty repertuar leksykalno-semantyczny. Zakresy znaczeniowe tego wyrazu, i te realne, jak <budynek, budowla> czy <miejsce zamieszkania>, i te przenośne, jak np. <ojczyzna>, <kraj rodzinny>, tworzą rozległą sferę skojarzeń, o znacznie rozbudowanej synonimice i polisemii, np. dom rodzinny; wracać do domu [...]; otworzyć komu dom; prowadzić dom otwarty; [...]; założyć dom [...]; domowe pielesze. Pojęcie domu wiążemy również z rodziną i rodem jako wyznacznikami miejsca zasiedlenia, np. gniazdo rodzinne [...], strzecha rodzinna, siedziba rodu. Jeszcze szerzej jest pojmowany dom jako <rodzinne strony>, <ziemia rodzinna>, <mała lokalna ojczyzna>, <ojczyzna>. Gniazdo rodzinne od wieków było traktowane w Polsce jako przestrzeń sakralna, a jego centrum stanowił dom, co między innymi wyrażało się w zdobieniu rodzinnej siedziby portretami przodków, wyobrażeniami drzewa genealogicznego czy odpowiednimi napisami nad głównym wejściem. [...]

Kwiryna Handke, Co to jest język familijny [w:] Retoryka codzienności. Zwyczaje językowe współczesnych Polaków, pod red. M. Marcjanik, Warszawa 2006, s. 96–114.

Zadanie:

Zaznacz w tabeli znakiem X dwa słowa kluczowe dla tekstu laudacji i uzasadnij wybór.

	Czy to jest słowo kluczowe?	Uzasadnienie
film		
droga		
wywiad		
zmaganie		

Laudacja¹ dla Agnieszki Holland w czasie Gali Medalu Świętego Jerzego

[...] Przytaczam tę anegdotę nie po to, by przestrzec Państwa przed potencjalnym zagrożeniem ze strony spadających z sufitu przedmiotów, lecz dlatego, że jest to opowieść o zmaganiu się z materią sztuki, o walce z tematem, któremu trzeba nadać formę [...]. Każdy film Agnieszki Holland zaczyna się od zmagania z negatywną energią, każdy jej film jest walką z siłami, których źródła biją w skomplikowanej, nieciągłej, chaotycznej rzeczywistości. [...] Każde z egzystencjalnych, historycznych i politycznych doświadczeń Agnieszka Holland przepracowywała z niezwykłą wnikliwością, wręcz analityczną czujnością, która widoczna jest w jej filmach. Do historycznych procesów i jednostkowych dramatów, do wielkich zagadnień politycznych i prywatnych zdarzeń – podchodzi zawsze z fundamentalnym założeniem: odpowiedzi znajdują się gdzie indziej, niż nam się zdaje, trzeba ich szukać nie w przewodnich ideach, którymi posługują się rewolucjoniści lub samozwańczy depozytariusze prawdy, nie wśród zjawisk, które tworzą fasadę naszego doświadczenia, lecz w sferze pośredniej, w trudno dostępnych szczelinach, które powstają w wyniku ścierania się ideologicznych mechanizmów i emocjonalnych impulsów. [...]

Agnieszka Holland pokazuje nam nie rozwiązanie tego problemu, lecz jego dramatyczne konsekwencje. Stawia diagnozę, kieruje naszą uwagę na owe niewygodne miejsca, dając zarazem do zrozumienia – tylko taki gest jest bowiem uczciwy – że każdy musi się uporać ze swym żyrandolem na własną rękę.

Spójność wypowiedzi

Zdający:

1.4) rozpoznaje zastosowane [...] środki językowe.

1) wykorzystuje w interpretacji elementy znaczące dla odczytania sensu utworu (np. słowa-kлючe, wyznaczniki kompozycji);

Spójność wypowiedzi

Spójność – zgodność treściowa i logiczna pomiędzy zdaniami (spójność lokalna) oraz akapitami (globalna).

Sposoby budowania spójności:

- Zamierzone powtarzanie wyrazów, np. *Widziałem Ankę. Anka była u lekarza.*
- Wykorzystywanie synonimii, np. *Byłam w kwiaciarni po róże. Kwiaty w bukietach prezentują się rewelacyjnie.*
- Stosowanie zaimków, np. *Wczoraj rozmawiałam z Piotrkim. On też jest zdania, że potrzebujemy dnia wolnego w pracy.*
- Wykorzystywanie podmiotu domyślnego, np. *Agata poszła do kina. [Ona] Złamała postanowienie i kupiła popcorn.*
- Nawiązywane do treści poprzedniego zdania, np. *Julka zaczęła studiować medycynę. Oddała się temu [studiom] całkowicie, ponieważ ten wybór [medycyna] wiąże się z ogromnymi wyzwaniem i pracą własną.*
- Sformułowania sugerujące wyliczenia, uszczegóławianie, wnioskowanie, np. *między innymi, ściśle mówiąc, na przykład, powiedzmy, a więc, czyli, a zatem, chociaż, pomimo, nie mniej jednak....*

WSKAŹNIKI ZESPOLENIA:

spójniki: ale, i, lub, jednak, natomiast,

zaimki: to, tego, moje, jego, które

frazy: słowem, a poza tym, na przykład, przy tym, już odtąd, w ten sposób, inaczej mówiąc.

Propozycja ćwiczeń:

1. Podaj trzy przykłady sformułowań, jakich autor użył, aby zachować spójność tekstu.
2. Przypisz każdemu sformułowaniu wskazującemu na spójność wypowiedzi funkcję, jaką pełni w tekście.:
 - rozwinięcie wątku
 - podsumowanie wątku
 - wprowadzanie kolejnego wątku
3. Na podstawie tekstu uzupełnij tabelę – dobierz do każdej funkcji sformułowanie zapewniające spójność wywodu.

Funkcja w tekście

Numer sformułowania

- A. Sygnalizuje przeciwstawienie.
- B. Sygnalizuje wzmocnienie.
- C. Sygnalizuje uszczegółowienie treści.

- 1) przykładowo...
- 2) pod tym względem...
- 3) zupełnie inaczej...
- 4) przede wszystkim...

Ćwiczenie:

W jaki sposób w podanym akapicie uzyskano spójność lokalną?

Człowiek od zawsze zadaje sobie pytanie w jaki sposób ma żyć, jakie jest jego życiowe zadanie, powinność. Odpowiedzi na nie bywają różne. Jedni sądzą, że człowiek powinien skupić się na sobie, swoich potrzebach, realizować swoje pragnienia, niekoniecznie licząc się z potrzebami innych. Tak uważali m.in. starożytni epikurejczycy, ale także filozofowie dziewiętnastowieczni, np. Fryderyk Nietzsche. Inni natomiast podkreślają, że istotą człowieczeństwa jest umiejętność poświęcenia się dla innych, stawiania dobra cudzego ponad własnym. Taka postawa jest zgodna z etyką chrześcijańską. Ta trwająca od wieków dyskusja najdobitniej świadczy o tym, że człowiek często staje przed dylematem - ja czy inni – i musi każdorazowo dokonać wyboru. Literatura odzwierciedla ten dylemat, pokazując trudny rozstrzygnięcie oraz pomaga czytelnikom w ich własnych zmaganiach.

Kompozycja i dekompozycja tekstu

- 1.1) odczytuje sens całego tekstu [...] oraz wydzielonych przez siebie fragmentów; potrafi objaśnić ich sens [...].**
- 1.4) [...] rozpoznaje zastosowane [...] środki językowe i ich funkcje w tekście.**
- 1.5) wyróżnia argumenty, kluczowe [...] twierdzenia w tekście argumentacyjnym [...].**
- 1.7) wykonuje różne działania na tekście cudzym ([...]**

Co to jest kompozycja ?

☒ Kompozycja wszechogarnia tekst, przenika wszystkie czynniki dzieła.

☒ To struktura, konstrukcja, wewnętrzny układ materiału.

☒ To zharmonizowanie porządku, układ, łączenie, pomysł.

☒ Odpowiada na pytanie: Jak to jest zrobione?

Spójność

☒ dotyczy – „odcinków tekstu”

☒ spójność składniowa – ta sama osoba, czas, liczba

☒ zachowanie takich samych warunków komunikacyjnych: kto, do kogo, o czym mówi

☒ więzi leksykalne (pola słów, które należą do tego samego zakresu znaczeniowego albo tego samego stylu)

☒ więź myślowa albo stylistyczna (np.: spójniki mają znaczenie nie tylko składniowe, ale stylistyczne)

Co widać z kompozycji ?

☒ tytuł

☒ motto

☒ początek (pierwsze zdanie) – otwarcie tekstu

☒ koniec – otwarcie „na po czytaniu”

☒ akapitowanie

☒ trójdzielność

☒ tranzycie (językowe ślady komponowania, po słowach rozpoznajemy, że ktoś tekst komponuje: np. wyliczenie typu

1.,2.,3..., słowa typu wracając, otwierając)

Zadania warsztatowe powinny obejmować:

Dekomponowanie tekstu w celu wyodrębnienia treści najważniejszych.

Sporządzanie planu odtwarzającego tok rozumowania autora,

Odczytywanie myśli przewodniej akapitów, większych fragmentów i całości tekstu,

Odnajdywanie/formułowanie tezy, wskazywanie i formułowanie argumentów i przykładów,

Odtwarzanie argumentacji autora (Autor uważa, że...)

Wnioskowanie na podstawie tekstu (Z tekstu wynika, że...),

Polemizowanie z tezami tekstu (Jestem innego zdania niż autor. Uważam, że... Jestem o tym przekonany, ponieważ...)

Wyjaśnianie tematycznych i formalnych zależności między częściami tekstu.

Propozycje zadań:

1. Na podstawie tekstu przyporządkuj do poniższych zdań funkcję, jaką one pełnią/ Znajdź w tekście zdania, które pełnią funkcje:

- Odpowiedź na postawione pytanie.
- Postawienie twierdzenia.
- Zasygnalizowanie rozwinięcia omawianego wątku.
- Przywołanie autorytetu w celu uzasadnienia własnych poglądów.
- Podsumowanie rozważań.

2. Podanym wypowiedziom A–C przyporządkuj funkcję, jaką każde z nich pełni w tekście. Wpisz odpowiedni numer wybrany spośród 1–5 .

3. Na podstawie tekstu przyporządkuj każdej z podanych części kompozycji (I–III) właściwe funkcje (A.–F.).

A. podanie przykładu ilustrującego przedstawiane zjawisko

B. zdefiniowanie zagadnienia należącego do tematu

C. zebranie najistotniejszych cech zjawiska

D. wyciągnięcie wniosków

E. sformułowanie tezy

F. określenie tematu

Części kompozycji

Funkcje fragmentów tekstu I. Wstęp II. Rozwinięcie III. Zakończenie

4. Wyjaśnij, na czym polega logiczny związek między akapitami i

5. Uzupełnij brakujące punkty planu tekstu

6. Spośród podanych sformułowań wybierz te, które w tekście wskazują wnioskowanie lub przeciwstawienie i wpisz je w odpowiednie miejsca.

- i to zarówno....., jak i
- to dzięki nim.....
- nie tylko....., lecz także
- nie rozwiążą tylko.....

7. Przyporządkuj śródtytuły odpowiednim akapitom.

Akapit 2. A.

Akapit 3. B.

Akapit 4. C.

8. Na podstawie tekstu sformułuj trzy pytania, na które w kolejnych akapitach odpowiada autor.

Każde pytanie musi odnosić się do całego akapitu.

1.

2.

3.

9. Sformułuj dwa argumenty uzasadniające stwierdzenie Aleksandra Kaczorowskiego, że

10. Do podanych tez odnoszących się do tekstu dopisz ilustrujące je przykłady.

Teza I:

Teza II:

11. Na podstawie tekstu sformułuj argument potwierdzający tezę autora.

12. Podaj dwa argumenty, którymi autor uzasadnia swoje przypuszczenie, że

13. Wyjaśnij, jakie znaczenie w kompozycji tekstu ma wprowadzenie obrazu

14. Wypisz z akapitutezę i podaj argument ją uzasadniający.

Teza:

Argument:

Ćwiczenie: PRZECZYTAJ TEKST I ROZWIĄŻ ZADANIA DOTYCZĄCE KOMPOZYCJI TEKSTU

Wojciech Józef Burszta, Mariusz Czubaj „... i wtedy spadł deszcz”

Futbol to z jednej strony rozrywka uniwersalna. Powszechna tak dalece, że Międzynarodowa Federacja Piłki Nożnej skupia dziś więcej państw członkowskich niż ONZ. Z drugiej strony – mecz piłkarski jak mało który rytuał codzienny, integruje zbiorowość wokół zdarzenia, które na półtorej godziny nadaje sens temu, co polskie, niemieckie czy holenderskie. Od hymnu, poprzez ekspozycję barw, odgłos bojowo dudniącego bębna wprowadzamy się w stan, gdy jasne jest, kim jesteśmy my, a kim są tamci. W meczu piłkarskim wyraża się bowiem podstawowa tęsknota za światem uporządkowanym, takim, gdzie jesteśmy my i gdzie są oni. Gdzie swój staje naprzeciw obcego. Ta tęsknota wydaje się szczególnie ważna w naszych globalnych i płynnych czasach, w których zmianę, nie zaś trwałość, przyjmuje się za normę.

Czarny Łoś – legendarny szaman z plemienia Siuksów Ogala – pouczał: „Zauważyłeś, że wszystko, co czyni Indianin, dzieje się w kręgu; dlatego że moc świata zawsze przejawia się w kręgu i wszystko stara się być okrągłe”. W kręgu przejawia się także moc stadionu. Nie jest przypadkiem, że trybuny piłkarskie mają kształt owalu, kumulują energię do środka i są – jak nazywał to amerykański klasyk antropologii Edward T. Hall – dospołeczne, czyli sprzyjają intensyfikacji kontaktów między ludźmi. [...] Podstawowym typem doświadczenia piłkarskiego jest bycie razem. Sama specyfika futbolu jako gry polega przecież na nawiązywaniu kontaktu.

W antropologii kultury istnieje grupa opowieści i anegdot wiecznie żywych. Jedną z nich traktuje o afrykańskim wodzu, który, odwiedziwszy Stary Kontynent, wrócił do swojej wioski z opowieścią, która z grubsza brzmiała tak: „I w zasadzie u nich to jak u nas. Ale raz zabrali mnie na taką wielką łąkę. Z kilkanaście wiosek się tam zebrało i śpiewało różne pieśni. A potem wbiegły dwie drużyny wojowników. I pojawił się ubrany na czarno szaman, który trzymał skórzany totem. Nagle szaman gwizdnął, wojownicy kopnęli totem i wiecie co wtedy? I wtedy spadł deszcz”. Piłka nożna wciąż kryje w sobie ziarno nieprzewidywalności, emocji i magii, które dostępne są w doświadczeniu, a blakną w najdoskonalszym nawet opisie.

Wojciech Józef Burszta, Mariusz Czubaj, ... i wtedy spadł deszcz, „Niezbędnik Inteligenta Plus” 2010, nr 2.

1. Wyjaśnij, w kontekście całego tekstu, sens przeciwstawienia podkreślonego w zdaniu:

Piłka nożna wciąż kryje w sobie ziarno nieprzewidywalności, emocji i magii, które dostępne są w doświadczeniu, a blakną w najdoskonalszym nawet opisie.

2. Wyjaśnij, na czym polega logiczny związek między akapitami 1 i 2.

3. Podanym wypowiedziom A–D przyporządkuj funkcję, jaką każde z nich pełni w tekście. Wpisz odpowiedni numer wybrany spośród 1–6.

A. Od hymnu, poprzez ekspozycję barw, odgłos bojowo dudniącego bębna wprowadzamy się w stan, gdy jasne jest, kim jesteśmy my, a kim są tamci.

B. Piłka nożna wciąż kryje w sobie ziarno nieprzewidywalności, emocji i magii, które dostępne są w doświadczeniu, a blakną w najdoskonalszym nawet opisie.

C. Nie jest przypadkiem, że trybuny piłkarskie mają kształt owalu, kumulują energię do środka i są – jak nazywał to amerykański klasyk antropologii Edward T. Hall – dospołeczne, czyli sprzyjają intensyfikacji kontaktów między ludźmi. [...]

D. W meczu piłkarskim wyraża się bowiem podstawowa tęsknota za światem uporządkowanym, takim, gdzie jesteśmy my i gdzie są oni.

1. Teza, 2. Argument, 3. Wniosek, 4. Rozwinięcie wątku, 5. Przywołanie autorytetu w celu uzasadnienia własnych poglądów, 6. Odpowiedź na postawione pytanie

4. Na podstawie tekstu sformułuj trzy pytania, na które w kolejnych akapitach odpowiada autor.

Każde pytanie musi odnosić się do całego akapitu:

Akapit I: Pytanie:

Akapit II: Pytanie:

Akapit III Pytanie:

5. Na podstawie tekstu sformułuj trzy argumenty potwierdzające tezę, że mecze piłkarskie są wydarzeniem integrującym społeczność.

Informacje i opinie

1.2) [...] odczytuje zawarte w odbieranych tekstach informacje zarówno jawne, jak i ukryte.

6) rozróżnia w dialogu odpowiedzi właściwe i unikowe;

7) rozpoznaje w wypowiedzi ironię, objaśnia jej mechanizm i funkcję;

8) odróżnia słownictwo neutralne od emocjonalnego i wartościującego, oficjalne od swobodnego.

[...] wśród tekstów prasowych rozróżnia wiadomość i komentarz;

Propozycje zadań

1. Określ temat podanych powyżej tekstów i wskaż różnice w jego ujęciu przez autorów.
2. Wypisz z tekstu zwroty, wyrażenia, które świadczą o stosunku autora do opisywanych kwestii.
3. Zacytuj dwa zdania, w których autorka wyraża swoją opinię na temat mnemotechniki
4. Przekształć zdanie zawierające informację tak, by zawierało opinię
5. Postaw znak X obok sformułowań, w których autorka ujawnia swoją opinię.
6. Na podstawie tekstu wyjaśnij, co autor sądzi o.....
7. Wyjaśnij, jaką funkcję pełnią zdrobnienia użyte w zdaniu:
8. Wybierz z tekstu co najmniej dwa wyrazy nacechowane emocjonalnie i określ ich funkcje.

Ćwiczenie:

Przeczytaj tekst, a następnie odpowiedz na pytania:

Masaż mózgu

Nie ma wątpliwości, że odkąd muzyka zadomowiła się w ludzkich głowach, radzimy sobie z nią całkiem nieźle. Okazuje się na przykład, że już jako trzy-, czteroletnie dzieci umiemy w kilka sekund niemal bezbłędnie rozpoznać charakter słuchanego utworu (ponad 90 proc. trafień w przypadku określenia, czy jest wesoły, czy – smutny). Co ciekawe, małe dzieci rozumieją emocje w muzyce, jeszcze zanim nauczą się odczytywać mimikę. Najłatwiej idzie im rozpoznawanie w muzyce smutku. Zarówno w przypadku dzieci, jak i dorosłych nie ma znaczenia, w jakiej kulturze się wychowywali – emocje w muzyce postrzegamy właściwie tak samo.

Wraz z rozwojem rozpoznawanie emocji idzie nam jeszcze lepiej – potwierdzi to każdy, kto przeszedł koszmar dojrzewania i związane z tym słuchanie wszystkiego, co dołuje i najlepiej oddaje ból istnienia. Bo jeśli muzyka jest nam po coś, to głównie chyba po to, żeby oddawać i wzmacniać nasze stany emocjonalne (zresztą siła jej przeżywania nie zależy od wykształcenia muzycznego ani jego braku). Najciekawsze jednak, że ma także pewną moc sprawczą, zwłaszcza u ludzi, którzy przeżyli coś, co psychologowie nazywają muzycznym „doświadczeniem szczytowym”, a co w praktyce sprowadza się do „wielkiego wow”. Ludzie, którzy po usłyszeniu jakiegoś konkretnego utworu, albumu czy koncertu nie są w stanie wykrzesać z siebie nic poza zachwyconym: „wow... to było cudowne... wow... nigdy czegoś takiego nie słyszałem... wow... to było... wow”, stają się po takim doświadczeniu nie tylko większymi fanami muzyki, ale w ogóle bardziej uwrażliwiają się na sztukę. Badał to jeszcze pod koniec lat 70. Robert Panzarella, dowodzący, że samoocena takiej osoby wzrasta, poprawiają się nastrój i relacje z innymi, a nawet zupełnie zmienia się nastawienie do otaczającej rzeczywistości. Stwierdzenie, że „muzyka potrafi zmienić życie”, nie jest więc pustym banałem.

Na podstawie: Milena Rachid Chehab, Masaż mózgu, „Focus” 2014, nr 1.

1. Wypisz z tekstu co najmniej trzy wyrazy/wyrażenia/zwroty, w których autorka tekstu ujawnia swoje stanowisko.
2. Wpisz w tabeli X przy zdaniach, które są informacją, Y przy zdaniach, które są opinią.

Nie ma wątpliwości, że odkąd muzyka zadomowiła się w ludzkich głowach, radzimy sobie z nią całkiem nieźle.	
Małe dzieci rozumieją emocje w muzyce, jeszcze zanim nauczą się odczytywać mimikę.	
Bo jeśli muzyka jest nam po coś, to głównie chyba po to, żeby oddawać i wzmacniać nasze stany emocjonalne	
Badał to jeszcze pod koniec lat 70. Robert Panzarella, dowodzący, że samoocena takiej osoby wzrasta, poprawiają się nastrój i relacje z innymi [...]	

3. Wyjaśnij, jakie znaczenie dla określenia stosunku emocjonalnego autorki do muzyki, ma ostatnie zdanie: „*Stwierdzenie, że „muzyka potrafi zmienić życie”, nie jest więc pustym banałem*”?

Style językowe

4) wskazuje charakterystyczne cechy stylu dane go tekstu, rozpoznaje zastosowane w nim środki językowe i ich funkcje w tekście;

1.2) [...] odczytuje zawarte w odbieranych tekstach informacje zarówno jawne, jak i ukryte.

1.4) rozpoznaje zastosowane [...] środki językowe.

1.5) [...] uzasadnia własne zdanie [...].

1.7) wykonuje różne działania na tekście cudzym ([...]

Najczęściej w arkuszach egzaminacyjnych odnaleźć można teksty napisane w trzech stylach: popularnonaukowym, publicystycznym i retorycznym. Czasami także, jako kontekst do stylu publicystycznego, wykorzystywany jest styl potoczny.

Propozycje ćwiczeń:

1. Autor w swoim tekście łączy różne style językowe. Podaj nazwę dwóch z nich i każdy zilustruj przykładem z tekstu.
2. Które środki językowe charakteryzują tekst? Wybierz P, jeśli dany środek językowy charakteryzuje tekst, albo F – jeśli nie charakteryzuje.
 - Wykorzystanie faktów i odwoływanie się do przykładów naukowych. P F
 - Nasycenie tekstu konstrukcjami w stronie biernej. P F
 - Operowanie słownictwem służącym kształtowaniu opinii. P F
 - Brak sformułowań o charakterze przenośnym. P F
5. Podaj nazwę stylu zdania będącego tytułem artykułu.
6. Dokończ zdanie. Zaznacz jedną odpowiedź spośród A–D.

Tekst został napisany w stylu

 - A. publicystycznym.
 - B. artystycznym.
 - C. potocznym.
 - D. naukowym.

Określ dwie właściwości stylu, którym posłużył się autor.

6. Napisz, do jakiego stylu należy wyrażeniew znaczeniu przywołanym w akapicie 1.
7. Podkreśl poprawne sformułowania dotyczące stylu publicystycznego.
- A. Styl publicystyczny występuje głównie w prasie/tylko w tekstach pisanych prozą.
- B. Teksty publicystyczne zawierają informacje/opinie i informacje.
8. Na podstawie akapitów trzeciego i czwartego podaj dwie cechy świadczące o tym, że tekstzostał napisany stylem publicystycznym.
9. a) Spośród podanych określeń wybierz te, które charakteryzują język przemówienia
- A. stosowanie wykrzyknień
- B. schematyczna składnia
- C. słownictwo wyrażające ocenę
- D. używanie przenośni
- E. liczne wyrazy nacechowane negatywnie
- F. stosowanie terminologii teoretycznoliterackiej
- b) Wymień dwa środki językowe świadczące o zastosowaniu przez autora etykiety językowej wobec słuchaczy i uczestników uroczystości. Podaj nazwę każdego z nich i zilustruj przykładem z tekstu.

Ćwiczenie: PRZECZYTAJ TEKST I ODPOWIEDZ NA PONIŻSZE PTANIA

Piotr Sarzyński Budy ułudy

Jako naród jesteśmy ponoć szczerzy i prostolinijni. Tymczasem krajobraz polskich miast, miasteczek, przedmieść, a nawet wsi jest coraz bardziej przesiąknięty nieszczerością, udawactwem, podszywaniem się pod kogoś, a właściwie pod coś innego. [...] Coraz liczniejsze są miejsca stworzone na wzór teatralnej scenografii: ważny jest efekt, gdy się patrzy z pewnej odległości. Oto katalog najczęściej stosowanych chwytów. Postarzanie. [...] Z sarmackiej tradycji budowlanej przejęliśmy jedynie miłość do kolumn od strony ganku i niezrozumiałe przekonanie, że ich uzupełnieniem powinno być jak najwięcej elementów dekoracyjnych. To właściwie nie naśladowanie, nie twórcze przetworzenie, a nawet nie pastisz. To raczej żałosna karykatura.

Odmładzanie. W pejzażu polskich miast, miasteczek i wsi najczęściej spotykamy się z [...] formami estetycznego liftingu architektury. [...] Nieudany. [...] Odmładzanie bloków z wielkiej płyty, ich masowe docieplanie styropianem zawsze stanowi pokusę do folgowania ukrytym ambicjom malarskim prezesów spółdzielni mieszkaniowych. [...] Niestety, u nas, zamiast precyzyjnej kuracji skalpelem, nakłada się dużo szminki, pudru i różu.

Fasadowość. Trop tego rodzaju wizualnych oszustw prowadzi nas najczęściej w obręb rozlicznych Starych Miast. Na ryneczku lśni, aż oczy bołą. Kostka granitowa na placu. Drzewka w donicach, fikuśne ławeczki i stylizowane uliczne lampy. No i elewacje w konwencji landrynkowej – czyli każda w innym, śliczniutkim koloru, zgodnie z osobliwą wiarą, że tak właśnie jest najbardziej historycznie. Ale wystarczy wejść w dowolną bramę, przejść się po podwórkach, by nagle cofnąć się do czasów głębokiego PRL-u i stanąć oko w oko z brudem, szarością, odpadającymi tynkami, biedagarażami i przybudówkami. [...]

1. Przekształć tytuł artykułu tak, aby pozbawić go metaforyczności, lecz zachować jego znaczenie w kontekście całego tekstu.
2. Udowodnij tezę, że tekst napisany został w stylu publicystycznym, podaj trzy argumenty.
3. Spośród podanych określeń wybierz te, które najlepiej charakteryzują język tekstu Piotra Sarzyńskiego:
 - Słownictwo wyrażające ocenę
 - Brak emocji
 - Rozbudowana metaforyka
 - Nasycenie tekstu środkami stylistycznymi
 - Rozbudowane zdania pojedyncze
 - Brak ujawnienia się osoby gramatycznej
 - Występowanie ironii

Rekomendacje – czytanie ze zrozumieniem

- ✓ Sukcesywne stosowanie zadań bazujących na znajomości lektur obowiązkowych
- ✓ W bieżącej pracy oraz na zajęciach powtórzeniowych uwzględniać przede wszystkim treści związane z lekturami z gwiazdką, w tym lekturami z wcześniejszych etapów edukacji.
- ✓ Stosowanie różnych „motywatorów” do czytania lektur „z gwiazdką”.
- ✓ Zadania wymagające zastosowania wiadomości, np. dotyczące środków językowych, stylów polszczyzny itp. Co muszę wiedzieć, znać, by wykonać zadanie? Wiedza jako podbudowa umiejętności.
- ✓ Utrwalanie i sprawdzanie wiadomości uczniów w zadaniach wymagających ich zastosowania.
- ✓ Trening wskazywania np. środków stylistycznych występujących w określonej funkcji, np. perswazyjnej, emotywniej, oceniającej, wartościującej, grzecznościowej, uzyskania ironii itd.
- ✓ Łączenie zagadnień językowych z omawianymi tekstami literackimi, publicystycznymi, popularnonaukowymi.
- ✓ Stosowanie w ramach warsztatu różnych działań na cudzym tekście, np. parafrazowanie, skracanie, podkreślanie
- ✓ słów - kluczy, wyodrębnianie głównej myśli;
- ✓ Dekomponowanie tekstu w celu wyodrębnienia treści najważniejszych.
- ✓ Uczenie streszczania z konsekwentnym stosowaniem kryteriów oceny streszczenia (o czym mówi tekst, co na ten temat w nim powiedziano, liczba słów, spójność i logika).
- ✓ Sporządzanie planu odtwarzającego tok rozumowania autora,
- ✓ Odczytywanie myśli przewodniej akapitów, większych fragmentów i całości tekstu,
- ✓ Odnajdywanie/formułowanie tezy, wskazywanie i formułowanie argumentów i przykładów,
- ✓ Odtwarzanie argumentacji autora (Autor uważa, że...)
- ✓ Wnioskowanie na podstawie tekstu (Z tekstu wynika, że...),
- ✓ Polemizowanie z tezami tekstu (Jestem innego zdania niż autor. Uważam, że... Jestem o tym przekonany, ponieważ...)
- ✓ Wviaśnianie tematycznych i formalnych zależności między częściami tekstu.

Bibliografia:

J. Bartmiński, Punkt widzenia, perspektywa, językowy obraz świata, [w:] Językowy obraz świata, pod red. J. Bartmińskiego, Wyd. UMCS, Lublin 1999; J. Bartmiński, St. Niebrzegowska-Bartmińska, Tekstologia, PWN, Warszawa 2009.

Jerzy Bartmiński, Przekształcanie tekstu i działania na tekście, [w:] J. Bartmiński, St. Niebrzegowska-Bartmińska, Tekstologia, PWN, Warszawa 2009

J. Maćkiewicz, Jak dobrze pisać. Od myśli do tekstu, Wydawnictwo Naukowe PWN, Warszawa 2010.

INFORMATOR O EGZAMINIE MATURALNYM Z JĘZYKA POLSKIEGO OD ROKU SZKOLNEGO 2014/2015

Aneks do Informatora o egzaminie maturalnym z języka polskiego obowiązujący w roku szkolnym 2020/2021

EGZAMIN MATURALNY JĘZYK POLSKI ZBIÓR ZADAŃ CKE

SPRAWOZDANIA Z EGZAMINU MATURALNEGO 2015, 2016, 2017, 2018, 2019, 2020